

RECENZJA

Łukasz Lichter, *Wizerunek kataryzmu w polemice pomiędzy katolikami a protestantami od XVI do XIX wieku*

Wydawnictwo Avalon, Kraków 2019, 260 s.

ISBN: 978-83-773-0389-4

Praca Łukasza Lichtera jest nieco zmienioną i uzupełnioną wersją jego pracy doktorskiej o tym samym tytule, którą obronił na Uniwersytecie im. Jana Pawła II w Krakowie w 2016 r. Autor poświęcił swoje opracowanie wizerunkowi katarów w wieku XVI oraz jego przeobrażeniom na przestrzeni kolejnych czterech stuleci. W tym celu zgromadził bogatą bazę źródłową umożliwiającą uchwycenie zmiany poglądów katolików i protestantów na temat albigenów w kontekście konkretnych przemian politycznych i kulturowych we Francji.

We wstępie autor pokrótce przybliżył czytelnikowi, na ile istotna dla katolików i protestantów była kwestia katarska, oraz określił ramy geograficzne, w których omawiana polemika miała miejsce (obszar XVI-wiecznej Francji oraz państw ościennych). Co istotne, Łukasz Lichter w swoim wstępie zwrócił uwagę na skromny stan badań w zakresie omawianej przez siebie tematyki oraz podkreślił pewne ponowne zainteresowanie tematem, w którym on odnalazł możliwość dokonania nowych odkryć. Trudno nie przyznać autorowi racji. Zarówno współcześni historycy, jak i autorzy źródeł, na które powoływał się Łukasz Lichter, traktowali kwestię dawnej herezji jako temat niszowy, choć – jak pokazał autor – bardzo interesujący.

Pierwszy rozdział, podobnie jak pozostałe trzy, został opatrzony krótkim rysem historycznym, pozwalającym czytelnikowi przypomnieć sobie najistotniejsze wydarzenia polityczne w XVI-wiecznej Francji. Opowieść w pierwszym rozdziale autor rozpoczął od wskazania, kim byli katarzy, opisu ich historii oraz dość płynnego przejścia do lat sześćdziesiątych XVI w., kiedy miały miejsce pierwsze wojny religijne. Następnie wymienił pierwszych autorów, którzy podejmowali temat kataryzmu. Przejście od XIV-wiecznych dominikańskich podręczników poświęconych magii oraz herezjom do prac XVI-wiecznych historyków zajmujących się historią Kościoła i poszukujących słuszności wyznawanych przez siebie poglądów religijnych wydaje się zabiegiem jak najbardziej zasadnym.

Ponadto zestawienie ze sobą tekstów protestantów oraz katolików daje czytelnikowi wgląd w ewolucję poglądów kolejnych generacji pisarzy, gdy wiedza na temat albigensów stała się szerzej dostępna. Niewątpliwie wnioskowanie autora jest dużą pomocą w segregacji znacznej ilości danych, które zaprezentował w swojej książce.

Drugi rozdział autor poświęcił polemice katolicko-protestanckiej po wydaniu edyktu nantejskiego w 1598 r. trwającej aż do jego zniesienia w 1685 r. Łukasz Lichter wykazał, że w przypadku Francji, choć temat katarów pojawiał się w dyskursie między papistami a protestantami, albigensi wciąż byli istotni mimo zabiegów Bourbonów i ich ministrów, które doprowadziły do tego, że państwo stało się tworem politycznym w dużej mierze koherentnym wyznaniowo, a ponadto zcentralizowanym wokół monarchy.

Kolejny rozdział autor poświęcił obecności katarów w polemice protestancko-katolickiej w latach 1685-1789. Ze względu na specyfikę XVIII stulecia, jako wieku światła i rozumu, autor zasadnie wskazał, iż dzieła stopniowo z prób ugruntowania słuszności wyznań reformowanych czy pozostania przy katolicyzmie stawały się dziełami o charakterze naukowym, w których dążenie do uzyskania prawdy o „dawnych wrogach” Kościoła skutecznie dawało odpór retoryce czysto religijnej.

Ostatni i zarazem najkrótszy z rozdziałów ukazuje wciąż obecny temat katarów wśród protestantów. Autor pracy wskazał na istotniejsze dzieła powstałe na przestrzeni XIX stulecia, które w dużej mierze miały charakter naukowy i były kolejną próbą prowadzenia badań nad przeszłością wspomnianej herezji.

Praca Łukasza Lichtera jest dziełem ambitnym, świadczącym o tym, że autor doskonale rozumie złożoność procesów dziejowych oraz potrafi trafnie ukazać ich przebieg. Poprzedzenie każdego z rozdziałów krótkim rysem historycznym jest niezwykle ważne dla czytelnika nieznającego losów katarów i pozwala na lepsze zrozumienie kontekstu, w którym wspomniana w tytule pracy polemika miała miejsce. Jedynym mankamentem pracy są drobne błędy natury technicznej (braki światła między wyrazami oraz niedokończone zdania). Na szczęście występują one tylko w kilku miejscach i w minimalnym stopniu zaburzają odbiór lektury.

Z pewnością powyżej opisana pozycja jest kolejnym cennym wkładem w polską historiografię. Mimo tego, że monografia ma charakter naukowy, napisana została w sposób zrozumiały dla szerokiego grona odbiorców i jest cennym źródłem wiedzy nie tylko dla osób zajmujących się historią religijności, lecz również dla laików zainteresowanych zdobyciem informacji o herezji katarskiej i jej znaczeniu dla członków Kościołów na przestrzeni czterech stuleci.

Paweł Franczak